

В.В. Ксендзук, д.держ.упр., доц.

Т.О. Власюк, д.е.н.

О.С. Поліщук, студент

Державний університет «Житомирська політехніка»

Неоколонізація Африки: безпеково-військовий та економічно-інвестиційний аспекти інструментів впливу іноземних держав

Дослідження присвячене питанню неоколонізації Африки, з'ясуванню основних акторів та бенефіціарів, а також їх впливу на африканський регіон. Виокремлено два підходи, які використовують іноземні держави в процесі впливу на африканський регіон: безпеково-військовий та економічно-інвестиційний. Визначено, що існує певна кореляція між використанням військової сили й інвестиційною діяльністю в регіоні. Розглянуто вплив російських, британських, німецьких, французьких та американських приватних військових компаній на країни африканського регіону. Такі країни, як США і КНР, мають переваги в розрізі інвестицій та, гарантуючи безпеку урядів африканських держав, мають кілька військових баз у регіоні. Це обґрунтовано двома аспектами: слабкість урядів африканських держав та багатство регіону на природні ресурси. Натомість Франція через свою неспроможність ведення агресивної політики в африканському регіоні активно програве пропаганді та діяльності російських найманців. Лобіювання інтересів країн на майданчику ООН, як показує приклад голосування дружніх для росії країн, є доволі цінним ресурсом. Тому в цілому континент перетворюється на майданчик боротьби між заходом і сходом і доведено, що захід поступово програв цю битву за нову африканську колонізацію. Європа та США слабо бере участь у боротьбі за Африку, сподіваючись демократичними цінностями та інвестиціями в самозабезпечення країн Африки завоювати їх підтримку. Безпеково-військовий аспект розвитку українсько-африканських відносин є перспективним та може вирішити такі питання, як забезпечення працевлаштуванням експлуатувачів та забезпечення національних інтересів держави.

Ключові слова: неоколоніалізм; Африка; ПВК; інвестиції; міжнародна безпека; міжнародна економіка; Китай; Франція; США; ЄС.

Актуальність теми. Африка – регіон, багатий на різні корисні копалини, характеризується жакливими умовами життя для населення в країнах з тоталітарним режимом. Під час і після деколонізації Африки не припинялася боротьба за вплив у регіоні. Адже політична слабкість новостворених держав сприяла посиленню впливів різних іноземних країн. Попри неоколонізаційні процеси, які формально тривали з 1950 по 2011 рік, можна стверджувати, що частина африканських держав досі є частково колоніально залежними. Проте змінилася форма зі звичайних колоній на сильно залежні або маріонеткові держави, також додалися актори, які беруть участь у поділі впливу в боротьбі за африканські ресурси. Наразі в різний спосіб у неоколонізації беруть участь: США, Китай, Франція, росія, Великобританія. Неоколонізація специфічно впливає на регіон, з одного боку – це розвиток регіону за рахунок інвестицій, з іншого – це отримання дешевих ресурсів у великій кількості державами, які впливають на країни регіону. Аналіз іноземного впливу на африканський регіон дозволить виокремити перспективні напрями розвитку відносин України з африканськими країнами в післявоєнний період відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань неоколонізації Африки переважно займаються іноземні науковці: Тімоті С. Річ та Стерлінг Реккер [30], Чжен Л. [37] вивчають китайсько-африканські відносини, Джон Ігбого Ебе та Метью Тугуд Алеке [23] обґрунтовують проблему відставання Африки після незалежності, що пов'язана з неоколоніалізмом. Українськими науковцями досліджувана тематика майже не досліджена, проте є ґрунтовні дослідження стосовно деколонізаційних процесів в Африці, зокрема: Я.Ю. Куранда та В.О. Прудько [9] розглядають політичний аспект процесу деколонізації в країнах Африки; Л.Немець, І.Кучер та Ю.Кандиба [3] досліджують географічні аспекти поширення неоколоніалізму в Африці.

Метою дослідження є аналіз безпеково-військових та економічно-інвестиційних інструментів впливу на африканські країни іноземних держав, що вони використовують у боротьбі за ресурси.

Викладення основного матеріалу. Специфікою африканських країн є те, що досі в боротьбі за ресурси інші країни використовують найманців та армії. Африка надзвичайно багата на корисні копалини та займає лідируючі місця в світових рейтингах:

- 1-ше місце за запасами марганцю, хромових руд, бокситів, золота, платиноїдів, кобальту, алмазів, фосфоритів;
- 2-ге – за запасами руд міді, азбесту, урану;
- 3-тє – за запасами нафти, газу, руд ртуті, стибію, флюориту;
- 4-тє – за запасами залізних руд.

Значні також запаси руд титану, ванадію, нікелю, бісмуту, літію, берилію, олова, вольфрам, коштовних каменів та ін. Крім цього, на континенті є значні поклади енергоносіїв: нафти, вугілля та урану [1].

У поєднанні з поступливими до впливу урядами країни Африки перетворюються на арену геополітичної боротьби. Автор бачить два підходи, з якими працюють іноземні уряди за вплив в Африці: це безпеково-військовий та економічно-інвестиційний.

Безпеково-військовий вплив країн світу на африканський регіон

Під час дослідження розглянуто вплив російських, британських, німецьких, французьких та американських приватних військових компаній (ПВК) на країни африканського регіону.

Російські ПВК в Африці. Після розвалу СРСР неоімперські наративи перейшли до росії. Африка стала регіоном, в якому продовжилася боротьба між США та росією. Так найвпізнаванішою російською ПВК, яка присутня в африканських країнах, є ПВК «Вагнер». Хоча номінально ця структура є приватною, насправді вона управляється з Москви. Найманці дислокуються в: Судані, Мозамбіку, ЦАР, Лівії та Мадагаскарі. Вони підтримують владу в країні, надають консалтингові послуги та тренують військові урядові сили та повстанські групи для дестабілізації в регіоні.

У 2017 році з'явилися перші згадки про найманців ПВК «Вагнер» в Судані. Метою їх перебування було захистити золото, урано- та діаманто-видобувні копальні. Після державного перевороту в Судані 2021 року підтримка росією військової адміністрації, створеної в Судані, стала більш відкритою. Російсько-суданські зв'язки разом із діяльністю «Вагнера» продовжували розширюватися навіть після вторгнення росії в Україну в 2022 році, що призвело до засудження з боку США, Великої Британії та Норвегії. «Група Вагнера» отримала вигідні концесії на видобуток. За 16 кілометрів (10 миль) від міста Абідія, на північному сході Судану, багатого золотом, було створено російський золотий рудник, який вважався форпостом «Групи Вагнера». Далі на схід «Вагнер» підтримував спроби росії побудувати військово-морську базу в Червоному морі. Він використовував регіон Дарфур на заході Судану як плацдарм для своїх операцій в інших сусідніх країнах, Центральноафриканській Республіці, Лівії та деяких частинах Чаду. Геологи пов'язаної з «Вагнером» компанії «Mogoe Gold» також відвідали Дарфур, щоб оцінити його урановий потенціал [16].

Про діяльність ПВК в Лівії стало відомо в 2018 році, коли з'явилися військові бази на підтримку фельдмаршала Халіфи Хафтара, який очолює Лівійську національну армію (ЛНА). Заявлялося, що найманці займаються підготовкою особового складу ЛНА. За підтримки найманців у 2019 році ЛНА досягла значного прогресу на півдні країни, швидко захопивши кілька міст, враховуючи місто Сабха та нафтове родовище Ель-Шарара, найбільше нафтове родовище Лівії.

У 2018 році найманці розгорнулися в Центральноафриканській Республіці (ЦАР). Згідно з «The New Yorker», група також контролює «значну частину лісової промисловості та керує мережею золотих і алмазних копалень», а за словами «старшого чиновника розвідки США», ЦАР тепер є «проксі-державою» «Групи Вагнера». У той же час «французький військовий чиновник» поскаржився журналісту Джошуа Яффа: «Вони насправді не забезпечують стабільність і навіть не так успішно борються з групами повстанців. Те, що вони роблять, це захищають уряд, що є при владі, і свої економічні інтереси» [21].

Після приходу в Малі у 2021 році військової хунти до країни прибули військові радники росії, також державі надали 4 гелікоптери Мі-17. Напередодні цих подій уряд Малі збирався підписати угоду з ПВК «Вагнер» [5, 10, 20, 29].

Британські ПВК в Африці. «GardaWorld» – це не зовсім ПВК у звичному розумінні. «GardaWorld Africa» базується на заснованій у 2002 році CEO компанії «Sandline International» нової компанії «Aegis Defence Services». Як «Sandline», так і «Aegis» працювали в Африці. «Aegis» як продовження компанії «Sandline» є британською приватною військовою та приватною охоронною компанією з офісами в Афганістані, Об'єднаних Арабських Еміратах, Іраку, Саудівській Аравії, Лівії, Сомалі та Мозамбіку. 13 жовтня 2015 року компанію було придбано за \$130,725,000 плюс сума прибутку. Покупець компанія «GardaWorld» на основі нової покупки створила відгалуження «GardaWorld Africa», яке слугує для розширення своєї стратегічної експансії в Африці та на Близькому Сході. Компанія надає такі послуги з безпеки та управління ризиками: фізична безпека, рішення реагування на надзвичайні ситуації, охорона з собак, сигналізація та засоби безпеки, послуги відстеження, управління готівкою, кризовий менеджмент, консалтингові послуги, безпека подорожей, управління об'єктами, можливості підтримки в боротьбі з COVID-19.

У 2016 році «GardaWorld» придбала «Ultimate Security Tanzania Limited» і «KK Security» і тепер працює як окремий бренд у Танзанії. Маючи понад 3700 клієнтів і понад 8500 співробітників служби безпеки, «GardaWorld» зараз є найбільшою охоронною компанією в Танзанії [34, 35, 19, 18, 26].

Крім «GardaWorld», діє й інша британська приватна військово-безпекова компанія «Erinys International». У 2002 році була створена «Erinys South Africa», після придбання бізнесу з оцінки ризиків «Strategic Concepts Pty Ltd», компанії, заснованої Шоном Клірі (колишнім південноафриканським дипломатом). «Erinys International» має дочірні компанії у Великобританії, Південній Африці,

Демократичній Республіці Конго та Республіці Конго та асоційовані компанії в Іраку та Нігерії. Проте на даний момент про діяльність компанії інформації не має.

Німецькі ПВК в Африці. «Asgaard» – German Security Group – німецька приватна військова компанія, заснована в 2007 році. В травні 2010 року було підписано контракт між компанією та сомалійським політиком Ахмадом Галадідом Абдінуром Дарманом, що визвало дискусії в німецькому уряді. Проте укладення контракту призвело до подальших конфліктів, наприклад, через те, що уряд Німеччини підтримав тимчасовий уряд Сомалі, серед іншого в межах навчальної місії Європейського Союзу в Уганді. Але німецька компанія «Asgaard» мала забезпечити претензії Дармана на владу і таким чином діяти проти інтересів Німеччини.

Конфлікт з урядом не зіграв на руку компанії та призвів до розслідування і змінення вектора діяльності в Африці. Ця компанія в основному працює в Судані, Лівії, Мавританії та Єгипті [11, 22].

Французькі ПВК та військові сили в Африці. Французький аспект військового впливу на африканські країни характеризувався більшою жорсткістю, адже французький уряд не соромиться використовувати як ПВК, так і свої Збройні сили. Франсафрика – регіон субсахарської Африки, який після деколонізації залишився під потужним впливом Франції та досі є сферою її інтересів. До сфери інтересів Франції в Африці належать такі країни, як: Сенегал, Кот-д'Івуар, Буркіна-Фасо, Того, Бенін, Нігер, Малі, Гвінея. В країнах був постійний чи тимчасовий контингент французьких військових та/чи представників безпекової компанії «GEOS group». Всі країни, в яких перебуває французький контингент, мають величезні природні багатства: у Габоні є ліси, нафта і газ, у Нігерії – уран, у Гвінеї – найбільші у світі поклади бокситів. Також можна зазначити про те, що в цьому регіоні, окрім французького, наявні також російські та британські ПВК [8, 2, 17].

Американські ПВК та Збройні сили в Африці. В цілому участь військового контингенту США в Африці була обмежена перший раз під час операції ООН в Сомалі (1992), вдруге – під час громадянської війни в Лівії (2015). Окрім цього, не можна забувати про військові бази США, які знаходяться в: Джибуті, Нігерії, Камеруні, Тунісі та Кенії.

ПВК «AirScan». «AirScan» був причетний до використання зброї Пентагону для операцій по боротьбі з повстанцями в Уганді, а також для повстанців у Судані, які борються з режимом Хартума. «AirScan» був найнятий урядом Анголи наприкінці 1997 року для спостереження за нафтовими установками, які належали компанії «Chevron», у регіоні Кабінда, регіоні, де Ангола всього за кілька тижнів до цього розпочала наступ на Конго.

«Unity Resources Group» – це ще одна американська ПВК, яка надає свої послуги в Африці – «Unity Resources Group (Kenya) Ltd». В цілому діяльність компанії не виходить за межі охоронних фірм [31].

Наступним етапом дослідження є аналіз *економічно-інвестиційного впливу на країни Африки у боротьбі за ресурси.*

Китай – країна далекого сходу, катехон комунізму який надзвичайно зацікавлений в Африканських ресурсах. Суттєво політика Китаю щодо Африки змінилася на початку ХХ ст., оскільки Китай прагне стати світовим лідером. Характеризується політика своєю агресивністю в регіоні й оцінкою Африки не більше як сировинний придаток світу. Крім того, прагнення Китаю до опанування Африки полягає в можливості лобіювання африканськими країнами інтересів Китаю в ООН та інших світових організаціях після грошового стимулювання урядів країн Китаєм [24]. За даними «China-Arab Cooperation Forum» [24], в період з 1999 по 2004 рік Китай в 5 разів збільшив обсяги імпорту африканської нафти з 724 до 3,530 десятків тисяч тонн.

На разі Китай забезпечує з Африки близько 31 % імпортової потреби в нафті. Китайські державні енергетичні компанії стають посередниками зовнішньої політики Китаю в таких місцях, як Африка, де навмисно стираються межі між політичним впливом та бізнесом. Китайські компанії порівняно пізно почали розвідку і видобуток нафти в Африці. Проте наразі хвиля інвестицій Китаю в нафтовий сектор Африки включає деякі з найбільших проєктів на континенті. Наприклад, на початку 2009 року CNPC (China National Petroleum Corporation) підписала контракт на 5 мільярдів доларів з урядом Нігерії на розробку великого нафтового родовища Агадем, яке, як стверджується, містить понад 300 мільйонів барелів нафти.

У 2004 році Китай активізував роботу в нафтовому секторі Анголи, де завдяки пропозиції позики уряду Анголи в розмірі 2 млрд доларів та бажанню придбати частку в нафтопереробному заводі «Lobito» отримав постачання нафти в розмірі 10000 барелів на добу. В лютому 2006 року Ангола стала основним експортером нафти в Китай, випередивши Саудівську Аравію (вона покривала 14 % загального імпорту нафти в Китай за даними швейцарської Petromatrix GmbH (PG), в той час коли Китай імпортував 2,12 млн тонн сирої нафти з Анголи).

Один із найперших відомих контактів з Нігерією для налагодження енергетичних зв'язків відбувся в січні 2000 року, коли тодішній міністр закордонних справ Китаю Тан Цзясяюань очолив делегацію урядовців до Абуджі. Центральними для обговорень були участь Китаю в нафтовій промисловості Нігерії та розширення оборонної співпраці. Відповідно до повідомлень, отриманих у той час, делегація КНР

наполягала на укладенні багатомільйонного контракту для своєї компанії «China Geological Engineering Company» (CGEC) у нафтовій промисловості Нігерії [6].

Критично важливим для економічних успіхів Китаю в Африці було використання державних банківських установ країни. В основі агресивного викупу іноземних ресурсних компаній, запасів корисних копалин і енергії та великих інституційних інвестиційних проектів у нафтовому та інфраструктурному секторах континентів лежить фаланга державних фінансових агентств, які підтримуються величезними національними резервами накопиченої ліквідності понад 2 трильйони доларів США, готових миттєво вийти на світовий ринок. Ці організації враховують «Китайський банк розвитку» (CDB), «Промисловий і комерційний банк Китаю» (ICBC), «Китайську міжнародну торговельну та інвестиційну корпорацію» (CITIC), «Китайську корпорацію експортно-кредитного страхування» (CECIC), «Sinasure» та «Китайський експортно-імпортерський банк», керівники яких тісно співпрацюють з китайськими нафтовими корпораціями в сфері укладення фінансових угод за бажаними субсидованими процентними ставками.

«China Exim Bank» надав відкриту лінію дешевого кредиту на суму 1,2 мільярда доларів США CNPC та її дочірній компанії «PetroChina» з метою розвідки та придбання за кордоном. «CITIC Resources», дочірня компанія «CITIC», яка спеціалізується на інвестиціях в енергетичні та природні ресурси, також тісно співпрацює над укладенням нафтових угод за участю китайських нафтових компаній у кількох африканських країнах, особливо в Чаді та Нігерії.

Інша стратегія, яку використовують китайські фінансові установи для сприяння торгівлі та інвестиціям, полягає в купівлі закордонних банків, які мають великий африканський слід, через філії та клієнтуру. У жовтні 2007 року промислово-комерційний банк Китаю (ICBC) – найбільший банк у світі за ринковою вартістю – придбав 20 відсотків акцій південноафриканського «Standard Bank Group Ltd» за 5,4 мільярда доларів. «Standard», який працює у 18 африканських країнах, лідирує серед усіх банків африканських позик і має активи майже в 120 мільярдів доларів США. Китай доповнив цю покупку придбанням частки в британському банківському домі «Barclays». Використовуючи активи «China Investment Corp» на 200 мільярдів доларів, Китай заплатив 3 мільярди доларів за частку в американській інвестиційно-банківській компанії «Blackstone». Потім «Blackstone» допоміг «CDB» придбати частку вартістю 7 мільярдів доларів у «Barclays Bank», провідному африканському банку Сполученого Королівства, який займає панівні позиції в таких ресурсних державах, як Нігерія, Південна Африка, Замбія та Зімбабве. Ці закупівлі гарантують Китаю доступ до потужних інтересів у фінансовому товаристві ключових африканських країн і сприяють інвестиціям через недовсторонні угоди між урядами [28].

Крім того, з 2007 року діє «Китайсько-Африканський фонд розвитку» (CADF). З моменту заснування фонд інвестував 400 мільйонів доларів США в понад 20 проектів, пов'язаних з розвитком інфраструктури та енергетичного сектору в Африці, зокрема: Малаві – бавовняний проєкт; Гана – електростанція 560 000 кВт; Ефіопія – скляний завод; Єгипет – Суецький торговий парк; Ліберія – обговорювані проєкти враховують сільське господарство та будівництво; Нігерія – торгова зона Лахіш; Зімбабве – хромітовий проєкт [27].

КНР розбудовує культурні та освітні зв'язки з Африкою, зокрема через Інститути Конфуція. Це афілійовані з урядом КНР установи, призначені розповсюджувати китайську мову та культуру. На червень 2019 року в 44 африканських країнах діяло 59 таких освітніх закладів. Крім того, з 2011 року впроваджується проєкт Норе (Надія) з побудови загальноосвітніх шкіл для африканських дітей [13].

США. Стратегічна мета USAID/SA (Агентство США з міжнародного розвитку / Південної Африки) на 2020–2025 роки полягає в тому, аби регіон став більше інтегрованим, процвітаючим і самозабезпеченим [32] (рис. 1).

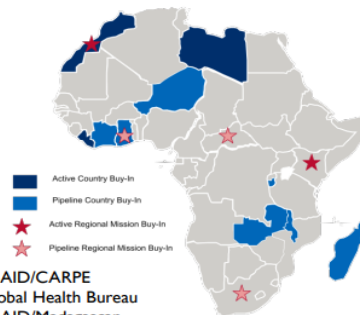
USAID BUY-INS: Geographic Reach

ACTIVE BUY-INS (9)

- USAID/Middle East Regional
- USAID/Kenya East Africa
- USAID/Liberia
- USAID/Libya
- USAID/Morocco
- AFR/Health
- AFR/WASH
- DDI/GenDev
- DDI/Innovation, Technology, and Research

PIPELINE BUY-INS (11)

- USAID/Zambia
- USAID/Malawi
- USAID/Southern Africa
- USAID/West Africa
- USAID/Niger
- USAID/Burundi
- USAID/CARPE
- Global Health Bureau
- USAID/Madagascar
- USAID/Ghana
- USAID/Côte d'Ivoire

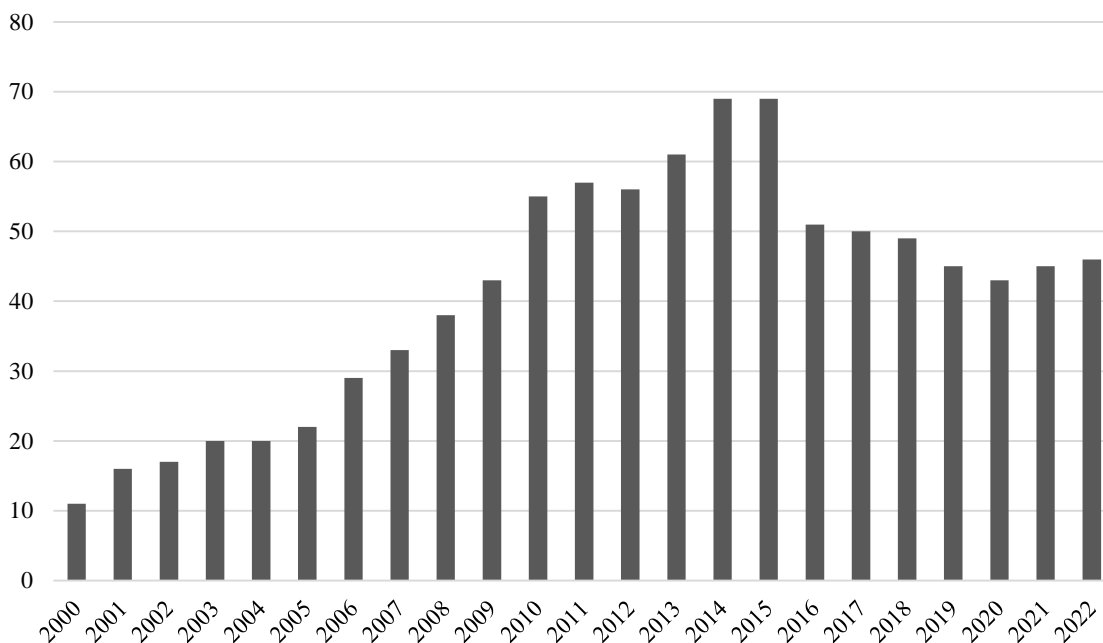

Джерело: USAID Africa Trade and Investment: Quarter 2 Year 1 Progress Report [32]

Рис. 1. Графічне зображення Африканських країн, залучених до проєктів USAID

USADF (United States African Development Foundation) надає грантовий капітал, допомогу в розбудові потенціалу та збирає можливості для розвитку, зростання та масштабування африканських підприємств і підприємців, які покращують життя та засоби до існування. За 2017–2021 роки USADF каталізував економічне зростання коштом сільського господарства за допомогою грантового капіталу в розмірі 62 мільйони доларів США для підтримки понад 465 сільськогосподарських кооперативів і агробізнесів у виході на самозабезпечення, підвищенні продуктивності та доходах дрібних фермерів, а також підвищення продовольчої безпеки для понад 3,4 мільйона людей. USADF є компонентом глобальної ініціативи уряду США з боротьби з голодом і продовольчою безпекою. Наразі програма активна в Кенії, Малі, Нігері, Нігерії, Сенегалі та Уганді [32, 25].

США, як і Китай, багато інвестують в електропроекти, наприклад, партнерство під керівництвом уряду США Power Africa об'єднує колективні ресурси приватного сектору, міжнародних організацій розвитку та урядів з усього світу для розширення доступу до енергії та подолання енергетичної бідності в Африці на південь від Сахари (рис. 2).

Джерело: Foreign direct investment position of the United States in Africa from 2000 to 2022 [14]

Рис. 2. Прямі інвестиційні позиції США в країни Африки з 2000 по 2022 рік

Ініціатива молодих африканських лідерів (YALI) є знаковою ініціативою Сполучених Штатів щодо інвестування в нове покоління африканських лідерів. Цей проект важливий, адже США в регіоні є ідеологом демократії та спонсором демократичного вибору. У 2010 році Білий дім і Державний департамент організували Президентський форум молодих африканських лідерів, який зібрав 115 молодих лідерів із 46 країн Африки на південь від Сахари до Вашингтона [36].

Мільярди доларів фінансування, надані «Exim» (Export-Import Bank of the United States) і «DFC» (Development Finance Corporation), які за останні п'ять років витратили 3,4 мільярда доларів на фінансування проектів викопних копалин, таких як нафтові об'єкти у Гвінеї та Сенегалі та газопровід у Єгипті, проте ці проекти віталися деякими африканськими урядами, як спосіб підвищити рівень життя та заробити на ресурсах [33].

У квітні «Prosper Africa» у партнерстві з USAID запустили Альянс Africa Tech for Trade Alliance і залучили близько 274 мільйонів доларів США на довгострокове фінансування доступного житла в Західній Африці. Спільно з USAID ініціатива «Процвітання Африки» започаткувала партнерство між покупцями та постачальниками по всьому континенту; запровадила Каталітичний інвестиційний фонд у партнерстві з дев'ятьма африканськими фондами; і запустила Континентальні послуги, які підтримують бізнес у максимізації можливостей відповідно до Закону про зростання та можливості в Африці (AGOA) та Африканської континентальної зони вільної торгівлі (AfCFTA) [15].

В цілому інвестиційну політику уряду США наразі можна назвати доволі м'якою порівняно з Китаєм. США стимулюють підприємців та уряди в Африці самостійно започатковувати проекти й працювати над їх реалізацією з фінансовою підтримкою від США.

ЄС. Global Gateway Африка – Європа – метою ініціативи є підтримати країни Африки в міцному, інклюзивному, зеленому та цифровому відновленні й трансформації шляхом: прискорення переходу на зелену енергетику та цифровізацію суспільно-політичних процесів, сталого зростання та створення пристойних робочих місць, зміцнення систем охорони здоров'я, удосконалення освіти й навчання.

Інвестиційний пакет буде реалізований через ініціативи «Команда Європи»: ЄС, його держави-члени та європейські фінансові установи працюватимуть разом, щоб підтримати конкретні та трансформаційні проекти, що спільно визначені в пріоритетних сферах. В цілому ЄС вже вклав 150 млрд євро інвестицій у регіон.

ЄС прагне активізувати співпрацю з країнами-партнерами для покращення потенціалу в галузі науки, технологій та інновацій, модернізації науково-дослідних та інноваційних об'єктів, зміцнення інноваційних екосистем та розширення науково-дослідної співпраці.

14 жовтня 2022 року ЄС підписав грантову угоду на суму 100 мільйонів євро для Трастового фонду зниження бідності та сприяння економічному зросту (PRGT) Міжнародного валютного фонду. Це дозволить МВФ надати позики з нульовим процентом на суму близько 630 мільйонів євро країнам Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону (АСР), які мають право на інвестиції PRGT і натрапляють на труднощі з платіжним балансом. Уможливлення доступного фінансування є ключовим для того, щоб допомогти цим країнам підтримувати макроекономічну стабільність в умовах економічної та продовольчої кризи, що погіршується російською військовою агресією проти України. Внесок ЄС відображає прихильність ЄС до пошуку багатосторонніх розв'язань сьогоденних нагальних проблем і доповнює фінансові обіцянки країн-членів ЄС щодо спрямування внесків за спеціальними правами запозичення [4].

Росія. Ще за часів СРСР Москва намагалася впливати на Африку, вбачаючи в ній ресурс для конкуренції з США. Росія ж повною мірою успадкувала імперські бажання вже неіснуючого СРСР. Характерною рисою впливу росії на Африку є те, що в більшості випадків вона надає перевагу співпрацювати з недемократичними режимами. Водночас росія відносно мало інвестує в Африку. Та попри ослаблення економічних зв'язків, російський вплив в Африці надалі зростає. Переважно він тримається на зброї бойовиків ПВК «Вагнер», втручаннях у вибори, дезінформації та обміну природних ресурсів на зброю в інтересах диктаторських режимів. Росії набагато дешевше спонсорувати не демократичні режими, гарантувати їм безпеку, натомість отримуючи доступ до природних ресурсів країни. Крім цього, росіяни велику увагу приділяють розхитуванню іноземного впливу та в цілому стабілізації в регіоні. Тренувати терористичні угруповання для дестабілізації регіону одна з улюблених справ Москви, адже перші прецеденти з'явилися ще за часів СРСР, коли в Московських спеціальних військових закладах навчали «африканських колег». Приклад військового перевороту в Нігері та виступи проти присутності там французького контингенту під російськими прапорами є явною російською операцією проти впливу західних країн у регіоні. Тут також можна зазначити, що це був вже восьмий переворот у країнах, які знаходилися під французьким впливом за останні 3 роки. Отже, можна припустити, що політикою росії в регіоні є намагання витиснути західний вплив через підбурювання та спонсорювання антизахідних наративів у регіоні. Залишається незрозумілим, чи має Москва узгоджену політику з Пекіном, спрямовану на протидію західним ініціативам у регіоні, чи одного дня вони також стануть запеклими противниками в боротьбі за вплив у регіоні. На рівні з ресурсами Москва бореться за вплив на лідерів, адже голосування африканських русофілів в ООН є показником ефективної політики та проросійської пропаганди в регіоні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В ході дослідження можна зробити такі висновки, що комусь у боротьбі за африканські ресурси не вистачає інвестиційних і дипломатичних спроможностей, тоді для них використання ПВК є єдиним доступним варіантом. Ангола, Сьєрра-Леоне, країни G5 Sahel, Судан, Чад, Демократична Республіка Конго та ЦАР – африканські країни, які в минулому вдавалися до послуг приватних найманців. Очевидна кореляція між використанням військової сили (зокрема і ПВК, адже більшість відстоюють інтереси країни реєстрації) і дипломатичної та інвестиційної роботи в регіоні. Вагоміші гравці, такі як США і КНР, швидше використовують політичний і дипломатичний тиск – інвестиції та гарантування безпеки урядів африканських держав, проте навіть вони не мають кілька військових баз у регіоні. Ситуація з використанням військової сили ґрунтується на двох підставах: слабкість урядів африканських держав та багатство регіону на природні ресурси. Попри всі намагання Африканського Союзу зупинити використання військової сили в боротьбі за ресурси Африки, на нашу думку, ця боротьба буде тривати довго і участь у ній братиме все більше сторін. Наразі вже очевидна поступова здача позиції Франції через її неспроможність ведення агресивної політики в регіоні та всі намагання захистити свій вплив, вона активно програє пропаганді та діяльності російських найманців (підігрівання антифранцузьких настроїв в Малі, Нігері, Буркіна-Фасо). Лобіювання інтересів країн на майданчику ООН, як показує приклад голосування дружніх для росії країн, є доволі цінним ресурсом.

В цілому континент перетворюється на майданчик боротьби між заходом і сходом, також вже очевидно те, що захід поступово програє цю битву за нову африканську колонізацію. Європа та США слабо бере участь у боротьбі за Африку, сподіваючись демократичними цінностями та інвестиціями в самозабезпечення країн Африки завоювати їх підтримку. Китай з росією чи без буде посилювати свій вплив на регіон. Намагання стати гегемоном вимагає агресивної політики, і Пекін може її вести.

Після завершення війни Україні будуть потрібні ресурси для відновлення економіки, інфраструктури, армії. Крім того, вже на сьогодні є багато українських військових, які не можуть продовжувати працювати. В Україні є декілька безпекових компаній («OMEGA_CONSULTING_GROUP», «UPMC», «G.R.O.N»), які можуть надавати послуги за кордоном. Працюючи в безпековому сегменті Африки, Україна може вирішити одразу дві проблеми: перша – це забезпечення працевлаштуванням експертів-військовослужбовців; друга – це забезпечення національних інтересів держави. Проте робота цих безпеково-консалтингових компаній має відповідати межах як українського, так і міжнародного законодавства, аби підтримувати імідж України на високому рівні. Тому перспективами подальших досліджень є аналіз та модернізація зовнішньої політики України в країнах Африки.

Список використаної літератури:

1. Африканські країни: економіко-географічна характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/vnz/reports/geograf/23528/>.
2. Війна за Африку: Франція прогавила російський гібридний наступ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3745885-vijna-za-afriku-francija-progavila-rosijskij-gibridnij-nastup.html>.
3. *Немець Л.М.* Географічні аспекти поширення неокolonіалізму в Африці / *Л.М. Немець, І.І. Кучер, Ю.І. Кандиба* // Часопис соціально-економічної географії. – 2009. – № 7.
4. ЄС-Африка: Інвестиційний пакет Global Gateway [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/nfnqn>.
5. З чого складається та чим підживлюються російські впливи в Африці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tyzhden.ua/z-choho-skladaiutsia-ta-chym-pidzhivlyuutsia-rosijski-vplyvu-v-afrytsi/>.
6. Китай планує побудувати військово-морську базу в Африці – The Wall Street Journal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/nfnqu>.
7. Китайський колоніалізм в Африці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mil.in.ua/uk/articles/kytajskej-kolonializm-v-afrytsi/>.
8. Перевороти у Західній Африці. До чого тут Франція? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dw.com/uk/perevoroti-u-zahidnij-africi-do-cogo-tut-francija/a-66695185>.
9. Процес деколонізації в країнах Африки: політичний аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ndu.edu.ua/storage/styd_visnuk/visnuk_stud_tov_23_2020.pdf#page=32.
10. Росія створює військові бази у 6 країнах Африки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://defence-ua.com/news/rosija_buduje_vijskovi_bazi_v_shesti_krajinah_afriki_nimetska_rozvidka-1352.html.
11. ASGAARD German Security Guards [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.asgaardgsg.de/en-gb/newpage>.
12. Agriculture and Food Security [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.usadf.gov/sectors/2>.
13. China's Infrastructure Footprint in Africa [Electronic resource]. – Access mode : https://www.ide.go.jp/English/Data/Africa_file/Manualreport/cia_10.html.
14. Foreign direct investment position of the United States in Africa from 2000 to 2022 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.statista.com/statistics/188594/united-states-direct-investments-in-africa-since-2000/>.
15. FACT SHEET: Biden-Harris Administration Delivers on Major Trade and Investment Deals Following the 2022 U.S.-Africa Leaders Summit [Electronic resource]. – Access mode : <http://surl.li/nfnpm>.
16. 'From Russia With Love': A Putin Ally Mines Gold and Plays Favorites in Sudan [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.nytimes.com/2022/06/05/world/africa/wagner-russia-sudan-gold-putin.html>.
17. GEOS Groupe ADIT [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.groupegeos.fr/group>.
18. GardaWorld [Electronic resource]. – Access mode : <https://africa.garda.com>.
19. GardaWorld acquires Ultimate Security Tanzania [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.investafrica.com/member-insights/gardaworld-acquires-ultimate-security-tanzania>.
20. In Africa, Here's How to Respond to Russia's Brutal Wagner Group [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.usip.org/publications/2023/04/africa-heres-how-respond-russias-brutal-wagner-group>.
21. Inside the Wagner Group's Armed Uprising [Electronic resource]. – Access mode : <http://surl.li/nfnps12019>.
22. Mercenary armies in Africa [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.dw.com/en/the-rise-of-mercenary-armies-in-africa/a-61485270>.
23. Neo-colonialism in Africa: A shut eye in an open world [Electronic resource]. – Access mode : <http://credencepressltd.com/journal/uploads/archive/201915656773879565842301.pdf>.
24. *Paper presented by Wu Lei, professor of International Relations at Yunnan University, at the China-Arab Cooperation Forum (CACF) in Beijing, 12–13 december.* – Kunming, China, 2005.
25. Remilitarizing Africa for Corporate Profit / By *John E. Peck.* – [Electronic resource]. – Access mode : <http://webarchive.loc.gov/all/20010920212641/http%3A/www.zmag.org/zmag/articles/oct00peck.html>.
26. Spicer calls Sierra Leone affair 'ethical' [Electronic resource]. – Access mode : http://news.bbc.co.uk/1/hi/special_report/1998/05/98/arms_to_africa_row/207586.stm.
27. The Role of China's Financial Institutions [Electronic resource]. – Access mode : https://www.ide.go.jp/English/Data/Africa_file/Manualreport/cia_11.html.
28. Two-thirds of US money for fossil fuel pours into Africa despite climate goals [Electronic resource]. – Access mode : <http://surl.li/nfnqd>.
29. UK joins calls on Mali to end alleged deal with Russian mercenaries [Electronic resource]. – Access mode : <http://surl.li/nfnqh>.
30. Understanding Sino-African Relations: Neocolonialism or a New Era? [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.jstor.org/stable/43111515>.

31. Unity Resources Group [Electronic resource]. – Access mode : <https://web.archive.org/web/20110728143054/http://www.unityresourcesgroup.com/protective-security.html>.
32. USAID Africa Trade and Investment: Quarter 2 Year 1 Progress Report [Electronic resource]. – Access mode : https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-03/ATI_Q2Y1_Quarterly_Report_Executive_Summary.pdf.
33. US Interested in Africa Mining Investments, says American Official [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.voanews.com/a/us-interested-in-africa-mining-investments-says-american-official-/6566969.html>.
34. US\$130 725 000 plus an earnout amount. Acquisition of the Aegis Group with Operations in Africa and the Middle East [Electronic resource]. – Access mode : <https://seguinracine.com/en/mergers-and-acquisitions-highlights/>.
35. Wagner's customers will have to adjust to new leadership [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2023/08/31/wagners-customers-will-have-to-adjust-to-new-leadership>.
36. YOUNG AFRICAN LEADERS INITIATIVE [Electronic resource]. – Access mode : <https://yali.state.gov/about/>.
37. Zheng L. Neo-colonialism, ideology or just business?: China's perception of Africa / L.Zheng // Global Media and Communication. – 2010. – Vol. 6 (3). – P. 271–276.
38. Олійник О.В. Державна зовнішньоторговельна політика як об'єкт дослідження в наукових працях українських та закордонних дослідників / О.В. Олійник, В.В. Ксендзук // Економіка, управління та адміністрування. – 2020. – № 4 (94). – С. 123–130. doi: 10.26642/ema-2020-4(94)-123-130.

References:

1. «Afrykanski krainy: ekonomiko-heohrafichna kharakterystyka», [Online], available at: <https://osvita.ua/vnz/reports/geograf/23528/>
2. «Viina za Afryku: Frantsiia progavyla rosiiskyi hibrydnyi nastup», [Online], available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3745885-vijna-za-afriku-francia-progavila-rosijskij-gibridnij-nastup.html>
3. Niemets, L.M., Kucher, I.I. and Kandyba, Yu.I. (2009), «Heohrafichni aspekty poshyrennia neokolonializmu v Afrytsi», *Chasopys sotsialno-ekonomichnoi heohrafii*, No. 7.
4. «YeS-Afryka: Investytsiinyi paket Global Gateway», [Online], available at: <http://surl.li/nfnqn>
5. «Z choho skladaetsia ta chym pidzhyvliuetsia rosiiski vplyvy v Afrytsi», [Online], available at: <https://tyzhden.ua/z-choho-skladaetsia-ta-chym-pidzhyvliuetsia-rosiiski-vplyvy-v-afrytsi/>
6. «Kytai planuie pobuduvaty viiskovo-morsku bazu v Afrytsi – The Wall Street Journal», [Online], available at: <http://surl.li/nfnqu>
7. «Kytaiyski kolonializm v Afrytsi», [Online], available at: <https://mil.in.ua/uk/articles/kytajskej-kolonializm-v-afrytsi/>
8. «Perevoroty u Zakhidnii Afrytsi. Do choho tut Frantsiia?», [Online], available at: <https://www.dw.com/uk/perevoroty-u-zahidnij-afriki-do-cogo-tut-francia/a-66695185>
9. «Protsees dekolonizatsii v krainakh Afryky: politychnyi aspekt», [Online], available at: http://www.ndu.edu.ua/storage/styd_visnuk/visnuk_stud_tov_23_2020.pdf#page=32
10. «Rosiiia stvoriuie viiskovi bazy u 6 krainakh Afryky», [Online], available at: https://defence-ua.com/news/rosija_buduje_vijskovi_bazi_v_shesti_krajinah_afriki_nimetska_rozvidka-1352.html
11. *ASGAARD German Security Guards*, [Online], available at: <https://www.asgaardgsg.de/en-gb/newpage>
12. «Agriculture and Food Security», [Online], available at: <https://www.usadf.gov/sectors/2>
13. «China's Infrastructure Footprint in Africa», [Online], available at: https://www.ide.go.jp/English/Data/Africa_file/Manualreport/cia_10.html
14. «Foreign direct investment position of the United States in Africa from 2000 to 2022», [Online], available at: <https://www.statista.com/statistics/188594/united-states-direct-investments-in-africa-since-2000/>
15. «FACT SHEET: Biden-Harris Administration Delivers on Major Trade and Investment Deals Following the 2022 U.S.-Africa Leaders Summit», [Online], available at: <http://surl.li/nfnpm>
16. «'From Russia With Love': A Putin Ally Mines Gold and Plays Favorites in Sudan», [Online], available at: <https://www.nytimes.com/2022/06/05/world/africa/wagner-russia-sudan-gold-putin.html>
17. *GEOS Groupe ADIT*, [Online], available at: <https://www.groupegeos.fr/group>
18. *GardaWorld*, [Online], available at: <https://africa.garda.com>
19. «GardaWorld acquires Ultimate Security Tanzania», [Online], available at: <https://www.investafrica.com/member-insights/gardaworld-acquires-ultimate-security-tanzania>
20. «In Africa, Here's How to Respond to Russia's Brutal Wagner Group», [Online], available at: <https://www.usip.org/publications/2023/04/africa-heres-how-respond-russias-brutal-wagner-group>
21. «Inside the Wagner Group's Armed Uprising», [Online], available at: <http://surl.li/nfnps12019>
22. «Mercenary armies in Africa», [Online], available at: <https://www.dw.com/en/the-rise-of-mercenary-armies-in-africa/a-61485270>
23. «Neo-colonialism in Africa: A shut eye in an open world», [Online], available at: <http://credencepressltd.com/journal/uploads/archive/201915656773879565842301.pdf>
24. *Paper presented by Wu Lei, professor of International Relations at Yunnan University, at the China-Arab Cooperation Forum (CACF) in Beijing*, December 12–13, Kunming, China, 2005.
25. By John E. Peck, «Remilitarizing Africa for Corporate Profit», [Online], available at: <http://webarchive.loc.gov/all/20010920212641/http%3A//www.zmag.org/zmag/articles/oct00peck.html>
26. «Spicer calls Sierra Leone affair 'ethical'», [Online], available at: http://news.bbc.co.uk/1/hi/special_report/1998/05/98/arms_to_africa_row/207586.stm
27. «The Role of China's Financial Institutions», [Online], available at: https://www.ide.go.jp/English/Data/Africa_file/Manualreport/cia_11.html

28. «Two-thirds of US money for fossil fuel pours into Africa despite climate goals», [Online], available at: <http://surl.li/nfnqj>
29. «UK joins calls on Mali to end alleged deal with Russian mercenaries», [Online], available at: <http://surl.li/nfnqh>
30. «Understanding Sino-African Relations: Neocolonialism or a New Era?», [Online], available at: <https://www.jstor.org/stable/43111515>
31. *Unity Resources Group*, [Online], available at: <https://web.archive.org/web/20110728143054/http://www.unityresourcesgroup.com/protective-security.html>
32. «USAID Africa Trade and Investment: Quarter 2 Year 1 Progress Report», [Online], available at: https://www.usaid.gov/sites/default/files/2023-03/ATI_Q2Y1_Quarterly_Report_Executive_Summary.pdf
33. «US Interested in Africa Mining Investments, says American Official», [Online], available at: <https://www.voanews.com/a/us-interested-in-africa-mining-investments-says-american-official-/6566969.html>
34. «US\$130 725 000 plus an earnout amount. Acquisition of the Aegis Group with Operations in Africa and the Middle East», [Online], available at: <https://seguinracine.com/en/mergers-and-acquisitions-highlights/>
35. «Wagner's customers will have to adjust to new leadership», [Online], available at: <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2023/08/31/wagners-customers-will-have-to-adjust-to-new-leadership>
36. *YOUNG AFRICAN LEADERS INITIATIVE*, [Online], available at: <https://yali.state.gov/about/>
37. Zheng, L. (2010), «Neo-colonialism, ideology or just business?: China's perception of Africa», *Global Media and Communication*, Vol. 6 (3), pp. 271–276.
38. Oliinyk, O.V. & Ksendzuk, V.V. (2020), «Derzhavna zovnishnotorhovelna polityka yak ob'iekt doslidzhennia v naukovykh pratsiakh ukrainskykh ta zakordonnykh doslidnykiv», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, № 4 (94), pp. 123–130. doi: 10.26642/ema-2020-4(94)-123-130.

Ксендзук Валентина Віталіївна – доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orsid.org/0000-0001-7670-7350>.

Наукові інтереси:

- зовнішньоторговельна політика України;
- участь України в міжнародних організаціях.

Власюк Тарас Олександрович – доктор економічних наук Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orsid.org/0000-0001-8288-7693>.

Наукові інтереси:

- зовнішньоторговельна безпека;
- конкурентоспроможність національних товаровиробництв на міжнародних ринках;
- міжнародне економічне співробітництво України.

Поліщук Олексій Сергійович – студент другого року навчання факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

- світова політика та міжнародні відносини.

Ksendzuk V.V., Vlasjuk T.O., Polishchuk O.S.

Neocolonization of Africa: security-military and economic-investment aspects of instruments of influence of foreign states

The study focuses on the issue of neo-colonization of Africa, identifying the main actors and beneficiaries, as well as their impact on the African region. Two approaches used by foreign states in the process of influencing the African region are singled out: security-military and economic-investment. It was determined that there is a certain correlation between the use of military force and investment activity in the region. The influence of Russian, British, German, French and American private military companies on the countries of the African region is considered. Countries such as the USA and China have advantages in terms of investments and ensuring the security of the governments of African states have several military bases in the region. This is justified by two aspects: the weakness of the governments of African states and the wealth of the region in natural resources. On the other hand, France, due to its inability to pursue an aggressive policy in the African region, actively loses to the propaganda and activities of Russian mercenaries. Lobbying the interests of countries at the UN platform, as shown by the example of voting by countries friendly to Russia, is a rather valuable resource. Therefore, in general, the continent is turning into a battle ground between the West and the East, and it is proven that the West is gradually losing this battle for a new African colonization. Europe and the USA are weak in the struggle for Africa, hoping to win their support with democratic values and investments in the self-sufficiency of African countries. The security-military aspect of the development of Ukrainian-African relations is promising and can solve such issues as providing employment for ex-military personnel and ensuring the national interests of the state.

Keywords: neocolonialism; Africa; PVC; investment; international security; international economy; China; France; USA; EU.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2023.